

בענין חינוך ומילואים בביהמ"ק השלישי

כמה דעות
מתי יהי'
בחודש ניסן
עצמו

א. **בהא** דקיימ"ל דבניסן עתידין להגאל (ראה לקוטי שיחות חלק ל"ב עמ' 184, ועוד) ויבנה ביהמ"ק השלישי, ויהי' חינוך ומילואים בביהמ"ק, מצינו כמה דעות מתי יהי' החינוך והמילואים בחודש ניסן עצמו, דביחזקאל (מה, יח) כתיב: "כה אמר ה' אלקים בראשון באחד לחודש תקח פר בן בקר תמיד וחתט את המקדש" ופירש"י: "הוא פר המלואים האמור בראש הענין ולימד כאן שיהיו המלואים בא' בניסן", וברד"ק שם פירש: "בראשון זהו חדש ניסן שהוא חדש הגאולה שבו נגאלו ישראל ממצרים ובו עתידין להגאל לעתיד, באחד לחודש יחנכו את המזבח בקרבנות כמו שאמר למעלה, ואמר קרבן הכהנים שיקריבו פר כמו שאמר למעלה ושנה אותו הנה, להשלים הענין ולומר באיזה יום יעשוהו וזה הפסוק ראיה לרבי יהושע שבניסן עתידים להגאל שאם תהיה הגאולה בתשרי איך יניחו מלהקריב במזבח עד ניסן הבא אחריו ומלחטא ומלכפר את הבית וכו'" ובשיחת ש"פ מצורע ז' ניסן תשמ"א אות טז (שיחות קודש תשמ"א ח"ג עמ' 72) אמר דהגמר דשבעת ימי המילואים דביהמ"ק השלישי יהי' ביום ז' ניסן עיי"ש, וראה לקו"ש חכ"ב ע' 198 וע' 251.

אבל בס' 'מעשה רוקח' (על משניות) ריש פסחים שקו"ט למה אין מתענין בכל חודש ניסן גם אחר הפסח ומבאר וז"ל: וישבתי בטוב טעם ע"פ ההקדמה הנ"ל, שמחייט עמלק לעתיד תהיה ביי"ד בניסן,

וידוע הגמ' (סנהדרין כב,) שתחילה צריך להיות מחייט עמלק ואח"כ בנין ביהמ"ק, א"כ כו' קודם יו"ט אי אפשר להיות בנין ביהמ"ק עד שימחה עמלק ביי"ד, ומיד אח"כ בט"ו יבנה המקדש, ואיתא במועד קטן (חב,) שאין מערבין שמחה בשמחה ויליף מחנוכת הבית שעשה שלמה שבעת ימים קודם חג הסוכות ולא המתין עד החג, נמצא לעתיד כשיבנה בית המקדש ביו"ט אימת יהיה החינוך, אחר יו"ט, שאין מערבין שמחה בשמחה, ועכ"פ יהי' החינוך שבעת ימים כמו בחינוך דשלמה, נמצא שיהי' החינוך עד כלות חודש ניסן .. לפיכך אין מתענין עד שיעבור ניסן לזכר מקדש דלעתיד עכ"ל, וביאר שם גם דלכך נקרא המסכתא "פסחים" לשון רבים, דקאי על פסח העבר ועל פסח לעתיד שבניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל עיי"ש, ועי' גם בספרו 'מעשה רוקח' על התורה (פ' בא) שהאריך בענין זה יותר, ובשו"ת חת"ס או"ח סי' ק"ג הביא דבריו וכתב וז"ל: אבל זכינו לדבר ה' אמת בפי הגאון מו"ה אלעזר בראד בספרו מעשה רוקח (ריש פסחים) והעתיקו ג"כ בספר 'ככר לאדן' (להחיד"א) בפכ"א ממס' סופרים, והגה אמת ונכון הדבר כי מעיקר הדין אוסר מסכת סופרים להתענות אחר החג מפני בהמ"ק שיתחנך בהם, ויש לנו לעשות סימן שאנו מאמינים ומצפים מתי אנחנו, ושמחים אנו לקראת ביאת הזמן ההוא, והמקיל בו חוששים עליו כאינו מצפה או אינו שמח, ע"כ מנהגנו ע"ד האמת בזה כלי ספק, ואם אינם נביאים בני

נביאים הם עכ"ל, והחיד"א שם כתב ע"ז: "ונאים הדברים למי שאמרן", הרי דסב"ל שחינוך ביהמ"ק השלישי יהי' בחודש ניסן אחר חגה"פ.

מחלוקת הרמב"ם הרמב"ן אם הנה מצוה לדורות

ובחי' חת"ס (פסחים ה,א, בד"ה זכו) כתב: "וגם הוא כתיב בפסח דקי"ל שעתידין לגאול בו, וחנוכת בהמ"ק העתיד בו יהי' כמשמע ביחזקאל, וזהו הרמז ביום הראשון מקרא קודש (במדבר כח, יח) ביום הזה יזכו להראשון שהוא קריאת הקדש מרום מראשון מקדשנו (ע"פ ירמ' יז, יב), הרי דהכא סב"ל להחת"ס דחינוך ביהמ"ק יהי' בחגה"פ עצמו.

ב. **וראוי** לעיין בענין זה אם חינוך ומילואים דביהמ"ק השלישי הוא מצוה מן התורה או לא, הנה הרמב"ם בספר המצוות (שורש ג') שהשריש שם "שאין ראוי למנות מצות שאין נוהגות לדורות", כתב בתוך דבריו להקשות על הבה"ג וז"ל: ואני נפלא מזה שמנה אלו הלאוין למה לא מנה אמרו במן (בשלח טז, יט) איש אל יותר ממנו עד בקר, ואמרו יתעלה (דברים ב, ט) אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה .. וכן ימנה גם כן בכלל מצות עשה, אמרו (חוקת כא, ח) עשה לך שרף ושים אותו על גס .. וחנוכת המזבח .. ולא יספק בעל שכל כי אלו כולם מצות נאמרו לו למשה צווי ואזהרה אך כולם היו לפי שעה ואינן נוהגות לדורות ולכן לא יימנו עכ"ל, הרי דנקט הרמב"ם דחינוך ביהמ"ק אינה מצוה לדורות.

מחלוקת הרמב"ם הרמב"ן אם הנה מצוה לדורות

אורח 07/09/2018

אבל הרמב"ן שם בהשגותיו חולק עליו וז"ל: ובודאי חנוך המזבח הוא מצוה לדורות כמו שכתוב בפרשת ואתה

תצוה (כט, לח) וזה אשר תעשה על המזבח שהיא מצות החנוך, ומזה שנינו (מנחות מט, א) אין מחנכין את המזבח אלא בתמיד של שחר. ונראין הדברים עוד שאף המשכן בהקמתו ובית המקדש בהבנותו צריכים חנוכה לעולם, ונדבת הנשיאים היתה הוראת שעה בשיעורים ההם שעלו בדעתם, אבל החנוכה כמו חובה היא. כן עשה שלמה חנוכה (מלכים"א פרק ח, דברי הימים"ב פרקים ה"ז) וכן אנשי הכנסת הגדולה (עזרא ו) ואף לימות המשיח וכמו שאמרו (מנחות מה, א) מילואים הקריבו בימי עזרא כדוך שהקריבו בימי משה .. ואולם תוכל להקשות ממאמר החכמים שגוזרים בתלמוד על המילואים שהם לשעה כמו שאמרו בסוכה (מג, א) "יצאו מילואים שאינם נוהגין לדורות". וראיתי עוד בירושלמי בתחלת מסכת שביעית (פ"א ה"א) על סוגיא, ששם הקשו "התיב רבי יונה הרי פרשת מילואים ופרשת דור המבול הרי אינם עתידין לחזור מעתה יעקרו אותן אלא כדי להודיעך". ויכולנו לומר שהכוונה במאמרים הללו שאין פרטי פרשת המילואים צריכי' לנו שאינם עתידין לחזור על השיעור ההוא והסדר ההוא .. אם כן המילואים במזבח ובמקדש לאחר החרבן כשנעשה אחרים יצטרכו למילואים ועשו אותן בימי עזרא וכן נעשה לימות המשיח אמר במהרה בימינו עכ"ל.

וב"ב הרמב"ן בפירושו על התורה (במדבר ז, יג) וז"ל: והנה השם הנכבד הסכים על דעת הנשיאים וצוה (שם פסוק יא) נשיא אחד ליום יקריבו, ולפיכך יתכן שהיא מצוה לדורות שיחנכו לעולם בית המקדש והמזבח. ולכך עשה שלמה חנוכת הבית, דכתיב (דברי הימים"ב ז, ה) ויחנכו את בית האלקים המלך וכל העם. וכן אנשי כנסת הגדולה

עשו חנוכה, דכתיב (עזרא ו טז) ועבדו בני יִשְׂרָאֵל כהניא ולויא ושאר בני גלותא חנכת בית אלקא וגו'. וכן לימות המשיח, שנאמר ביחזקאל (מג, כו-כז) שבעת ימים יכפרו את המזבח וטהרו אותו ומלאו ידיו ויכלו את הימים והיה ביום השמיני והלאה יעשו הכהנים על המזבח את עולותיכם ואת שלמיכם, והיא חנכה למזבח במלואים. והנה תהיה ענין זו המצוה, כענין פרשת טמאים בפסח (במדבר ט, ו-יג) ופרשת בני יוסף (שם לו, א-יג), שהסכימה דעתם לדעת העליונה ונצטוונו בהם לדורות עכ"ל.

ג. **והנה** באמת גם הרמב"ם סב"ל דלעת"ל יקריבו קרבנות לחינוך ומילואים, וכמ"ש בהל' מעשה הקרבנות (פ"ב הי"ד-ט"ו) וז"ל: כל שיעורי הנסכים האמורין בספר יחזקאל ומנין אותן הקרבנות וסדרי העבודה הכתובים שם כולם מלואים הן ואין נוהגין לדורות אלא הנביא צוה ופירש כיצד יהיו מקריבין המלואין עם חנוכת המזבח בימי המלך המשיח כשיבנה בית שלישי. וכשם שהקריבו הנשיאים בחנוכת המזבח דברים שאין כמותן לדורות והקריבו בשבת כך הנשיא מקריב חנוכתו בשבת לעתיד כאשר מפורש שם, וכן קרבנות שהקריבו בימי עזרא הבאים מהשבי מלואים היו ואינן נוהגין לדורות, אבל דברים הנוהגים לדורות הם דברי תורה שפירשנו כמו שהעתיקום מפי משה רבינו אין להוסיף עליהם ואין לגרוע

ס הרמב"ם
סב"ל
דלעת"ל
יהי' חינוך
ומילואים

עכ"ל³², הרי דסב"ל שאין זה מצוה לדורות, אבל מ"מ יעשו כן מחמת ציווי הנביא.

ועי' בתורה שלימה חכ"ז (פ' צו-שמיני ע' רה) שהביא ממדרש הגדול וז"ל: כל האמור בפרשה זו ובפרשת קרבנות נשיאים הכל מלואים הן ואינן נוהגין לדורות וכשם שהקריב משה מלואים למשכן במדבר כך הקריב שלמה מילואים בחנוכת הבית וכן הקריבו בני הגולה לחנוכת המזבח וכן לעתיד לבוא כמו שמפורש ע"י יחזקאל עכ"ל, ומקשה דלכאורה יש כאן סתירה מרישא לסיפא, דברישא כתב ואינן נוהגין לדורות, ושוב כותב שכן יעשו מילואים לדורות? ועיי"ש מה שתירץ, ולפי הרמב"ם יש לפרש דהכוונה שאין זה מצוה לדורות, אבל מ"מ יעשו כן בפועל מחמת ציווי הנביא.

אמנם צריך ביאור דמהו יסוד פלוגתת הרמב"ם והרמב"ן, דהרמב"ן נקט שזהו מצוה לדורות ורק פרטי הקרבנות והשיעור אינם לדורות, אבל הרמב"ם סב"ל בפשיטות שאין זה מצוה לדורות וסיים ד"דברים הנוהגים לדורות הם דברי תורה שפירשנו כמו שהעתיקום מפי משה רבינו אין להוסיף עליהם ואין לגרוע?"

ד. **ואפשר** לומר בזה עפ"י המבואר בלקוטי שיחות בכ"מ, ובארוכה בחלק י"א פ' תרומה שיחה ב' (עמ' 116 ואילך)

ביאור
בפלוגתת
הרמב"ם
והרמב"ן

32. ועי' בלח"מ שם שהקשה דדברי הרמב"ם דקאי על בית שלישי לכאורה סותר הגמ' דמנחות מה, א, דרב אשי אמר מילואים הקריבו בימי עזרא כדרך שהקריבו בימי משה דהיינו דקאי על בית שני (כמ"ש ברש"י שם), והרמב"ם דקאמר דקאי על בית השלישי אינו כדעת רב אשי, ובהט"ו שם כתב שגם בבית שני הקריבו קרבנות מילואים וכו' נמצא דסב"ל כרב אשי? וביאר שהרמב"ם מפרש דברי רב אשי דבאמת סב"ל דקאי הנבואה על בית שלישי, וכוונתו הוא דכיון דגם בבית שני הקריבו מילואים, מסתבר שכן יהי' גם בבית שלישי וע"ז קאי יחזקאל ולכן כתוב חטאת, עיי"ש בארוכה, וזהו כפירוש רבינו גרשום והרשב"א שם. וראה בחלק א' סי' כ' בענין זה ואכמ"ל.

מנוחת השכינה שהוא הארון כמו שאמר (שם פסוק כב) ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת, על כן הקדים הארון והכפורת בכאן כי הוא מוקדם במעלה" זאת אומרת שעיקר החפץ במשכן הוא שיהי' לבני ישראל מקום להשראת השכינה.

וזהו שכתב הרמב"ם דכל הכלים הם "מחלקי המקדש והכל ייקרא מקדש", כי כל גדר המקדש הוא היותו בית עבודה הנעשית ע"י הכלים, ונמצא שהכלים שבהם עושים העבודה הם חלק מעצם הבית, משא"כ הרמב"ן פליג וס"ל דבית לחוד וכלים לחוד, דעצם הבית הוא מקום השראת השכינה, והעבודה במקדש בכלי המקדש היא דבר נוסף על עצם הבית, ולפיכך א"א לומר שהכלים הם חלק מהבית, ולכן הוכרח לבאר דזה שהכלים לא נמנו כמצוה בפ"ע ^{מזכיר החכמה} הוא לפי שהכלי אינו אלא הכשר להעבודה הנעשית בו עכתו"ד עיי"ש בארוכה³³.

ולפי"ז י"ל דלפי שיטתם נחלקו גם מהו יסוד המצוה בחנוכת ביהמ"ק והמזבח, דלפי הרמב"ן יסוד המצוה הוא לקדש מקומות אלו המקדש והמזבח — דבפשטות זהו בכדי שיהא ראוי שם להשראת השכינה — וכלשונו בס' המצות שם: "אבל היו שם מילואים עוד על המזבח להקדישו .. כי היה המזבח החדש צריך מילואים לקדשו כראשון בימי משה. וכן על הבית עצמו הקריבו מלואים לקדשו" וא"כ קרבנות המסויימות שמקריבין אז, אינן אלא פרטים ואופנים שעל ידם הם מתקדשים, וכיון שפרטי הקרבנות אינן בעצם יסוד

בהא דמצונו פלוגתא בין הרמב"ם (בספר המצוות מ"ע כ') והרמב"ן (שם בהשגות) בטעם שלא נמנית עשיית כל כלי וכלי מכלי המקדש למצוה בפ"ע ^{מזכיר החכמה} במנין המצות, אף שבכל כלי וכלי נתפרש בתורה ציווי מיוחד "ועשו" "ועשית", דהרמב"ם כתב שהוא משום שכולם נכללו בציווי הכללי דועשו לי מקדש (שמות כה, ח) "שזה הכלל כולל מינים רבים שהם המנורה והשלחן והמזבח וזולתם כולם מחלקי המקדש והכל ייקרא מקדש" והרמב"ן חולק וכתב: "שאינן הכלים חלק מן הבתים, אבל הם שתי מצות ואינן מעכבות זו את זו" וזה שלא נמנית עשיית הכלים כמצוה בפ"ע הוא לפי שעיקר המצוה בכל כלי היא העבודה שנצטוונו לעשות בכלי ההוא, כמו שימת לחם פנים על השולחן, הקטרת קטורת והקרבת קרבנות ע"ג המזבח וכו' ונמצא שעשיית הכלים היא רק "הכשר העבודה הזאת והם תשמישי קדושה" וכ"א מהעבודות הנ"ל אמנם נמנו במנין המצות כמ"ע בפ"ע.

ומבאר הרבי דלשיטתייהו אזלי בעיקר המכוון והמטרה של המקדש, דהרמב"ם בריש הל' בית הבחירה כתב "מ"ע לבנות בית לה' מוכן להיות מקריבין בו הקרבנות כו'" ועד"ז כתב בספר המצוות שם "שציונו לבנות בית הבחירה לעבודה בו יהי' ההקרבה כו'" והיינו שלדעת הרמב"ם עיקר המכוון בעשיית המקדש הוא בשביל העבודה בבית המקדש, אבל הרמב"ן בפ' תרומה (כה, י) כתב בטעם שהציווי על עשיית הארון קדם לציווי על שאר כל הכלים כי "עיקר החפץ במשכן הוא מקום

33. וראה שם עוד בענין זה שם פ' פקודי שיחה ב' (עמ' 175 ואילך), ובחכ"א פ' פקודי סעי' ב' (עמ' 261), וח"ד ע' 1346, וחל"ו פ' ויקהל — פקודי עמ' 194 ועוד. וראה עוד בס' ימות המשיח בהלכה חלק א' סי' טז.

המצוה, לפיכך שייך בהם שינויים מביהמ"ק אחד להשני, אף דבמצוות התורה אין להוסיף עליהם או לגרוע.

משא"כ הרמב"ם לשיטתו דסב"ל דעיקר ענינו דביהמ"ק הוא מה שמקריבין שם קרבנות, לכן סב"ל דזה גופא הוא היסוד של ענין החינוך, ז.א. שסדר החינוך בהקרבת קרבנות צריך להיות בשיעור מסויים ובקרבנות מסויימות, וכיון דגוף הקרבת הקרבנות, זה גופא הוא עצם המצוה דחינוך, לכן מוכרח הרמב"ם לומר שאין זה מצוה לדורות, דאם הוא מצוה לדורות לא שייך שיש בזה שינויים בסדר ומנין הקרבנות וכו', וכלשונו ד"דברים הנוהגים לדורות הם דברי תורה שפירשנו כמו שהעתיקום מפי משה רבינו אין להוסיף עליהם ואין לגרוע" ולכן עכצ"ל שיתקיים רק מחמת הציווי דנביא³⁴.

107/09/2018

ולפי מה שנת' בדעת הרמב"ם א"ש למה הביא הרמב"ם דין זה דחינוך המזבח בהל' מעשה הקרבנות ולא בהל' בית הבחירה, כמו שהביא דין משיחה בשמן המשחה וכו' בהל' כלי המקדש (פ"א), כיון דלשיטתו הרי זה דין בסדר הקרבנות.

ה. **והנה** במנחות מה, א איתא: "כה אמר ה' אלקים בראשון באחד לחודש תקח פר בן בקר תמים וחטאת את המקדש, חטאת? עולה היא, א"ר יוחנן: פרשה זו אליהו עתיד לדורשה. רב אשי אמר:

כיון דקיימ"ל דקידשה לע"ל מקריבין אף שאין בית למה צריך חינוך

מילואים הקריבו בימי עזרא, כדרך שהקריבו בימי משה. תניא נמי הכי, רבי יהודה אומר: פרשה זו אליהו עתיד לדורשה; אמר לו ר' יוסי: מלואים הקריבו בימי עזרא, כדרך שהקריבו בימי משה כו', ופירש רש"י דלריו"ח קשה אמאי כתיב וחטאת, דמשמע חטאת הא עולה הוו פרים דר"ח כדכתיב (במדבר כח, יא) ובראשי חדשיכם תקריבו עולה וגו', ולכן אמר דאליהו עתיד לדורשה — דעד שיבא אליהו ויפרשנה לנו אין אנו יודעים לדורשה, וכן אמר רבי יהודא, אבל רב אשי ורבי יוסי תירצו דהך נבואה דיחזקאל על בית שני נתנבאה שהקריבו מילואים, וכי היכי דהקריבו מילואים דמשה בשמיני דידהו דהוה ר"ח כדאמרי' במס' שבת (דף פז, ב) בראשון באחד לחדש (שמות מ, יז) ותנא אותו היום נטל עשר עטרות כו' והקריב עגל בן בקר לחטאת הכא נמי הקריב פר בר"ח עיי"ש.

ומצינו באחרונים³⁵ שביארו דזה תלוי אם קדושה ראשונה קידשה לעתיד או לא, דריו"ח סב"ל דקדושה ראשונה קידשה לעת"ל כדאיתא בזבחים סב, א, וקז, ב, ונמצא דבבית שני לא היו צריכים למילואים, ולכן הוקשה לו קרא זה דמהו "וחטאת"? וקאמר דאליהו עתיד לפרשה, וכן סבר רבי יהודא, אבל ר' יוסי דסב"ל ביבמות פב, ב, דקדושה ראשונה הי' לה הפסק עיי"ש, א"כ לשיטתו הרי היו צריכים למילואים בבית שני, לכן פירש קרא זה דקאי על מילואים דבית שני, וכן סב"ל לרב אשי, וכן רצה לומר בחי'

34. ראה עוד בענין החינוך בקובץ 'הערות וביאורים' — אהלי תורה, בגליון תתקלד בתחלתו, ובגליון תתקסג ע' 23.

35. ראה בס' נר מצוה (על ספר המצות) ע' 80 (בד"ה ע"כ) ובילקוט המאירי מנחות שם שהביא כן מהספר באר יהודא על החרדים, ובשו"ת אבני חפץ סי' נ"ב, ושו"ת באר חיים מרדכי אבעה"ז סי' נה, ובס' תורת חיים מנחות שם וראה בס' נודע בשערים (דרוש לשבת נחמו אות יא) ועוד.

ועוד דהרי למזבח הפנימי צריך בית —
 "אוהל מועד" דוקא, כדאיתא בזבחים
 (מ,א) דאם נפחתה תקרה של היכל לא הי'
 מזה דכתיב (ויקרא ד,יח) אהל מועד ובענין
 שיהי' שם אהל, ראה בס' מקדש דוד (סי' א'
 סק"א), וכ"כ בס' 'תורת הקודש' ח"א סי'
 ד', ומפרש עפ"ז לשון הרמב"ם (הל'
 ביהב"ח פ"ב ה"ד) "ואחד העיד להם
 שמקריבין על המזבח הזה כל הקרבנות
 וכו'", דכוונתו רק על המזבח החיצון ולא
 על מזבח הפנימי. וראה עוד בס' 'מקדש
 מלך' (להגרצ"פ פרנק ז"ל) ב'הרר"י
 בשד"ה' עמ' ח' דר"ל דע"י בנין הבית חל
 החיוב דעלי' לרגל, דבלי בית ליכא הך
 חיובא, וראה רשימות חוברת י' דשקו"ט
 בארוכה אם מצות עלי' לרגל תלוי בביהמ"ק
 דוקא ואכמ"ל, וא"כ כיון דע"י בנין הבית
 מתחדש חיוב בקרבנות וכו' וכו', הרי יש
 חיוב חינוך מצד החידוש שבהבית עצמו —

י"ל גם, לפי מה שנת' לעיל בדעת הרמב"ם
 דהחינוך והמילואים אינו דוקא כדי
 לקדש המקום, אלא הוא דין שהתחלת
 הקרבת הקרבנות צריך להיות בסדר מסויים,
 במילא א"ש למה צריכים לחינוך ומילואים
 בביהמ"ק השלישי אף שכבר קידשה לעת"ל.

הגרי"ז מנחות שם, אלא שהקשה דאין לומר
 כן, דהרי הרמב"ם (הל' ביהב"ח פ"ו הי"ד-
 ט"ז) פסק דקדשה לעת"ל, ומ"מ סב"ל כנ"ל
 שהי' מילואים בבית שני וכן לעת"ל עיי"ש,
 ולפי"ז לכאורה צ"ע דכיון דקדושה ראשונה
 קדשה לעת"ל למה צריכים מילואים בבית
 שני ושלישי?

והנה — נוסף לזה די"ל כפי שנת' במ"א³⁶,
 ע"פ מ"ש החינוך (מצוה ת"מ) וז"ל:
 ארצה לומר שהעובר על זה והקריב קרבן
 חוץ לבית הבחירה שהוא מבטל עשה זה
 ועובר על לאו זה (שלא להעלות קדשים
 בחוץ) אבל אין הכוונה לומר שיהי' עלינו
 חיוב להקריב קרבן בבית המקדש עכשיו
 שהוא חרב, זה דבר ברור הוא, עכ"ל. היינו
 דסב"ל דהא דאמרינן דמקריבין אף שאין
 שם בית שזהו רק היתר ורשות, אבל ליכא
 חיוב הקרבה, וכן משמע גם מלשון הרמב"ם
 (הל' מעשה הקרבנות פי"ט הט"ו): "מי
 ששחט קדשים בזה"ז והעלה חוץ לעזרה
 חייב מפני שהוא ראוי ליקרב בפנים שהרי
 מותר להקריב אעפ"י שאין בית שקדושה
 הראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעת"ל
 כמו שביארנו" הרי מבואר דבלי ביהמ"ק
 ליכא חיוב להקריב קרבנות.

36. ראה חלק א' סי' יז ולעיל סי' יח.

סימן כב

"טומאה הותרה בציבור" בחינוך ביהמ"ק השלישי

בחינוך לא
אמרינן
טומאה
הותרה
בציבור

א. **בתענית** יז, א"ב איתא: "רבי אומר, אומר אני: כהנים אסורים לשתות יין לעולם, אבל מה אעשה שתקנתו קלקלתו. ואמר אביי: כמאן שתו האינא כהני חמרא כרבי. מכלל דרבנן אסרי, מאי טעמא? מהרה יבנה בית המקדש, ובעינן כהן הראוי לעבודה וליכא, והתוס' שם (בד"ה בעינן כהנים) כתבו וז"ל: וא"ת והלא בלא יין נמי אסורין בעבודה דטמאי מתים נינהו וצריכין הזאה ג' [וזהו] ואמאי אסרי להו יין? וי"ל דמ"מ מותרין בעבודת צבור דטומאה הותרה בצבור עכ"ל, וראה פסקי תוספות סנהדרין סוף ב': "כהני דלעתיד אע"ג דבעי הזאה שלישי ושביעי טומאה מותרת בציבור".

והנה ידוע התירוץ להקושיא למה הוצרכו לנס חנוכה הלא טומאה הותרה בציבור? שתירץ בחכמת שלמה (שו"ע או"ח סי' תרע) וז"ל: נראה אפילו למ"ד טומאה הותרה בציבור היינו לגוף העבודה דילפינן (פסחים סו, ב) מאיש נדחה דאין הציבור נדחין, אבל לחנך בתחילה הביהמ"ק ודאי החינוך בתחילה צריך להיות בטהורים, ולכך אז כיון דתחילה פסקה העבודה, ועכשיו התחילה העבודה מחדש ודאי תחילת החינוך צ"ל בטהורים, ולכך הוה נס חנוכה שתחילת החינוך יהי בטהרה עכ"ל.

וב"ב הגר"י ענגל בגליוני הש"ס שבת כא, ב, (הובא בלקוטי שיחות חכ"א

עמ' 241, ובאנציקלופדיה תלמודית כרך ט"ז ערך 'חנוכה' עמ' רמה הערה 69) וז"ל: נראה דכיון שהי' אז חנוכת הבית כמבואר במהרש"א בחדא"ג וכדמוכח נמי ממאי דקרינן בחנוכה בנשיאים, לכן כיון דחנוכה הוא דבר התחליי וראשיי לכל הבא אחריו, לכן הוצרך שיהי' בטהרה גמורה לא בדחיית טומאה, וזהו ג"כ מה שמבואר בבעלי התוס' פ' שמיני (י, ד) על הכתוב ויקרא משה אל מישאל: דכהן הדיוט ביום שנמשח לעבודה אסור בטומאת קרובים ככהן גדול, והטעם ג"כ כנ"ל דכיון שהוא חינוכו והתחלתו צריך שיהי' בטהרה לגמרי עכ"ל, ומביא שזהו גם ביאור דברי הר"ן בחידושיו ר"ה יג, א, דאין נראה לומר שעומר הראשון הי' שלא כמצוותו דכיון שהי' הראשון הוא שורש לכל הבא אחריו, וע"כ כיון דהוא דבר שרשיי ועיקרי צריך שיהי' כתיקונו לגמרי עיי"ש, וכ"כ בס' כלי חמדה (פ' אמור אות ט) בשם החידושי הרי"ם וצ"ל דכיון דעשו אז מנורה חדשה וקיימ"ל דעבודתה מחנכתה, א"כ הי' בזה מצות חינוך המנורה ואסור לחנך בטומאה דנהי דטומאה הותרה בציבור אבל לחנך בטומאה אסור עיי"ש, וכ"כ בס' אמרי אמת פ' נשא בשם הרבי מקאצק וצ"ל.

ב. **והקשה** ע"ז בס' 'מכתבי תורה' להאמרי אמת וצ"ל (מכתב ס"ו) מהתוס' דתענית הנ"ל, דמבואר בתוס' דמיד כשיבנה ביהמ"ק יהיו מותרין בעבודת צבור כי טומאה הותרה בצבור, והרי אז יהי'

משמעות
התוס' במס'
תענית דגם
בחינוך שייך
טומאה
הותרה

דעת
המהרש"ם
דלעת"ל לא
יצטרכו
חינוך כיון
שנבנה בידי
שמים

ג. ולבאורה אפשר לתרץ כמ"ש בשו"ת מהרש"ם (ח"ו סי' לח) על מה שהקשו לו בהא דגזר ריב"ז דיום הנף כולו אסור (סוכה מא,א) משום מהרהר יבנה בית המקדש, ויאמרו: אשתקד מי לא אכלנו בהאיר מזרח — השתא נמי ניכול, ואינהו לא ידעי דאשתקד דלא הוה בית המקדש — האיר מזרח התיר, השתא דאיכא בית המקדש — עומר מתיר, ומסיק דהיינו באיבני בליל שיתסר, ותמוה דהא אין מחנכין המזבח אלא בקרבן תמיד, ולשיטת התוס' בסוכה מב,א (ד"ה שאינו מבוקר) דביקור מעכב בדיעבד בתמיד, א"כ לא יהי' אפשר להקריב תמיד בלא ביקור ד' ימים ולא יהי' באפשר להקריב התמיד לחנך המזבח, וא"כ לא יהי' אפשר להקריב כבש העומר, והאיך חושש דשמא יקריבו את העומר³⁷? וכתב לתרץ שם כיון דהבית יבנה בידי שמים וירד למטה המקדש שלמעלה, והמזבח שמקריב עליו מיכאל כבשים של אש כמ"ש בתוס' מנחות קי,א, ד"ה ומיכאל, א"כ כבר נתחנך המזבח, וממשיך דעפ"ז יש לתרץ קושיא בשם הגאון רע"א ז"ל אמאי לא תירץ רש"י ותוס' שיבנו רק המזבח דהוי כלי כדאי' בזבחים ס,א, ומותר לבנותו בלילה³⁸? ולפימ"ש ניחא דאם יהי' בנוי המזבח בידי אדם הרי לא יוכלו לחנכו, אלא דלפי"ז קשה מדוע לא הביאו רש"י ותוס' רק מהא דאין בונין ביהמ"ק בלילה עכתו"ד.⁴⁰

חינוך המזבח והכלים וכו' וא"כ איך נימא בזה דטומאה הותרה בציבור?³⁷

ועי' גם בשו"ת 'כנף רננה' סי' ע"ז שהביא לתרץ כן בשם ה'מראה יחזקאל' ותירץ עפ"ז גם קושיית בעלי התוס' בפ' שמיני (ויקרא י,טז) שהקשה דלמ"ד שעיר ר"ח מפני טומאה נשרפה הי' לו ליקרב בטומאה כיון דטומאה הותרה בציבור דכתיב (במדבר כח,ב) במועדו אפילו בטומאה (יומא מו,א), ומחלק כנ"ל דאם כבר יש השראת השכינה ע"ז נאמר (ויקרא טז,טז) השוכן אתם בתוך טומאתם, אבל שיתחיל השראת השכינה בעי קדושה וטהרה ולכן בימי המילואים שהי' התחלת השראת השכינה לא הותרה טומאה.

אלא שהכנף רננה כתב ע"ז דזה ניחא לתרץ הא דשעיר ר"ח, אבל לא בנוגע לחנוכה כיון דקדושה ראשונה קדשה לעת"ל וכבר הי' שם השראת השכינה. ומוכיח מהא דמצינו בכ"מ בנוגע לעת"ל דכשיבנה ביהמ"ק יעשו העבודה מיד כגון מהא דהתקין ריב"ז דיום הנף כולו אסור שמא יבנה ביהמ"ק, וכן בסוגיא הנ"ל דתענית דכהנים אסורים לשתות יין שמא יבנה ביהמ"ק, הרי נקטינן שיעשו העבודה מיד, ועכצ"ל משום דטומאה הותרה בציבור ולא כהנ"ל עיי"ש.

37. וכן הקשה בס' אמבוהא דספרי פ' נשא עמ' קד (ד"ה גם), ובס' 'מזוזות מלכים' להגר"ש גאנצפריד עמ' פג הביא קושיא זו משו"ת מנחת אברהם (ריינהולד) סי' ל"ט אות ו'.

38. וראה בס' 'עמק סוכות' סוכה מא,א, ובס' כד.

39. ראה לקוטי שיחות חכ"א פ' ויק"פ עמ' 255 הערה 43 דשקו"ט אדות עשיית הכלים בלילה וש"נ.

40. ועי' גם בס' עשרה מאמרות (מאמר חקור דין ח"א פכ"ו) שפי' הפסוק (מ"א ט, ח) "והבית הזה יהיה עליון" כי לא נחרב הבית ולא שלטו בו ידי זרים אלא נתעלה וגנו במרום, והביא שם מהזהר ח"ב (רמב, ב): "אלא כלהו אתגניזו וגניז לון קודשא בריך הוא וכל אינון יסודי ביתא קדישא כלהו אתגניזו ולא אתאבידו מנייהו אפילו חד וכד יהדר קודשא בריך הוא ויוקים לה לירושלם על אתריה אינון יסודי

דלפי דבריו דלעת"ל לא יצטרכו לחנך המזבח כלל, לא קשה קושיא הנ"ל דאיך נימא אז טומאה הותרה בציבור כמ"ש התוס' הרי בחינוך ליכא היתר זה, כיון דלעת"ל אכן לא יצטרכו חינוך.

ועי' גם בשו"ת 'דעת משה' סי' נ"ב דשקו"ט אודות קושיית גבורת ארי תענית יז, א, שהקשה אהא דאיתא שם דאסור לכהנים לשנות יין שמא יצטרכו לעבוד בביהמ"ק, והקשה דהרי במנחות מט, א, איתא דאין מחנכין את המזבח אלא בתמיד של שחר, וא"כ אחרי חצות יהי' מותר להם לשנות יין כיון שאין מחנכין ממילא את המזבח אז? וכן הקשה במצפה איתן סנהדרין כב, א, ועי' בהערות המהדיר שם שביאר תירוצו כהנ"ל דביהמ"ק והמזבח דלעת"ל לא יצטרכו לחינוך.

אה"ת 2018/07/07

ד. אלא שיש לפקפק בזה:

(א) בכלל חידוש לומר שהעבודה שיעשה בבנין ביהמ"ק השלישי הוא המשך אחד עם העבודה הנעשית למעלה ע"י מיכאל שלכן אי"צ חינוך.

(ב) עוד יש להעיר דבס' מקדש דוד (סי' א' סק"א) כתב דהא דאמרינן דביהמ"ק ירד מן השמים אין זה שייך לומר בהמזבח, וטעמו הוא דאם המזבח יבנה בידי שמים

מקורות
וטעמים
לחינוך
המזבח
לעת"ל

יהי' פסול, דבעינן בנין לשם מזבח, דבזבחים קח, א, פליגי תנאי בבמת יחיד אי צריך מזבח או יכול להעלות אף על סלע או על אבן, ובגמ' אמרינן שם דאף למ"ד דצריך מזבח מ"מ קרן וכבש ויסוד וריבוע אין מעכבין בבמה קטנה ויכול לעשות מזבח בכל אופן שירצה, ומ"מ סלע או אבן אי אפשר ליחשב מזבח וצריך דוקא לעשות מזבח משום דצריך בנין לשם מזבח, וכמ"ש רש"י במתניתין שם בד"ה שיעלה לראש המזבח: "שיבנה מזבח לשם כך", א"כ מזבח אם יבנה בידי שמים הוה כסלע ואבן דלאו שמי' מזבח עכ"ד⁴¹, ואם כנים דבריו שהמזבח יבנוהו בידי אדם דוקא הרי צריך חינוך?

(ג) ממה שאומרים בתפלת ר"ח "מזבח חדש" בציון תכין⁴² לא משמע כדבריו.

וביחזקאל (פמ"ה, יח) כתוב: "בראשון באחד לחדש תקח פר בן בקר תמים וחטאת את המקדש" ופי' הרד"ק: "בראשון זהו חדש ניסן שהוא חדש הגאולה שבו נגאלו ישראל ממצרים ובו עתידין להגאל לעתיד באחד לחדש יחנכו את המזבח בקרבנות וכו' מה שאמר בניסן עתידין להגאל לא שיצאו מהגלות בניסן אלא קודם ניסן יצאו ויעלו עד שבאחד בניסן יהיה בנין הבית נשלם ויחנכו המזבח

אבנין קדמאי יהדרון לאתרייהו", ועי' נצוצי אורות שם (אות א) להחיד"א, ועי' גם בההשמטות והוספות מהג"מ יצחק אייזיק חבר לקידושין לא, ב, (שנדפס בסוף המסכת) שביאר דבנין ביהמ"ק השלישי הוא כמו תחיית המתים דלעת"ל דאינו מציאות חדשה.

41. וראה לעיל סי' יח ואילך שהוקשה ע"ז שהרי גם ביהמ"ק צ"ל בנינו לשמה ומאי שנא? שוב ראיתי ב'שמועת חיים' (על המקדש דוד) שם אות יז שהקשה כן עיי"ש ור"ל דמזבח שאני דמזבח שנבנה מאליו לאו שם מזבח עליו ויל"ע בדבריו, ועיי"ש עוד שהוקשה דכיון שיוורד מן השמים במיוחד למזבח ודאי חשיב לשמה.

42. אין לדייק מלשון זה "תכין" דגם המזבח ירד מן השמים שהרי כתוב בתהלים (נא, כ) הטיבה ברצונך את ציון תבנה חומות ירושלים, ופירש"י דדוד התפלל על שלמה בנו "לבנות בית מקדשך בתוכה בימי

אנו עומדים עתה בתוכו ומקריבים בו. והשני הוא כוונה יותר טובה ומעולה שבאמירה זו אנו משתוקקים ומצפים שעוד היום בירושלים לעמוד ויבנה בהמ"ק, כפירש"י במס' ר"ה (ל,א, ד"ה לא צריכא) שלעת"ל יהיו בנוי כמו רגע יורד בנוי מן השמים ומשוכלל, וידוע כי אין המזבח הפנימי מתחנך אלא בתמיד של בין הערבים, שא"א להקטיר עליו קטורת כ"א בהטיבו הנרות וצריך שתהי' מנורה דולקת בין הערבים תחלה.

והבי אתי שפיר דבבקר ע"כ אנו קוראים בפרשיות על הכוונה ראשונה, דא"נ יבנה היום מ"מ א"א לעבוד היום עבודת שחר שלימה, שהרי א"א לחנך מזבח הפנימי כ"א בקטורת ומנורה בנרות, וא"א לכווין כאשר הוא בנוי ועומד מאז, ע"כ אנו אומרים גם השירה שהי' אומרים אז, משא"כ בערב אנו רוצים שיבנה היום ונזכה לעשותו כאשר זכינו לסדרו, ע"כ אין אנו אומרים בו השיר שלא לקלקל כוונותינו, שהרי לעת"ל לא יאמר השיר ההוא וק"ל עכ"ל החת"ס, הרי דסב"ל בהדיא שאכן יהי' לעת"ל הסדר דחינוך המזבח.

באחד בניסן וכן עשו במשכן באחד בניסן החל אהרן לעבוד במזבח אלא שקדמו לו שבעת ימי המלוואים ששמש בהם משה וכו' וראה גם פירש"י שם⁴³.

וראה גם רמב"ם הל' מעה"ק פ"ב הי"ד ט"ו: "אלא הנביא צוה ופירש כיצד יהיו מקריבין המלוואין עם חנוכת המזבח בימי המלך המשיח כשיבנה בית שלישי. וכשם שהקריבו הנשיאים בחנוכת המזבח דברים שאין כמותן לדורות והקריבו בשבת כך הנשיא מקריב חנוכתו בשבת לעתיד כאשר מפורש שם", הרי מפורש שהי' אז חנוכת המזבח.

גם כתב החת"ס בחי' על מסכת תמיד (נדפס בסוף ס' המאירי שם, ובסו"ס חי' חת"ס על מסכת גיטין) לתרץ קושיית תשובת אלשיך (שו"ת אלשיך סי' קל"ח) שהובא במג"א סוף סי' קל"ב (סק"ד) על שאין אומרים שירים בתפלת המנחה, ואמאי הלא בביהמ"ק היו אומרים גם במנחה כדמוכח מהא דנתקלקלו הלויים בשיר (ר"ה ל,ב)?

וכתב וז"ל: ונלפענ"ד ליישב בהקדם דאנו אומרים פ' הקרבנות משום ונשלמה פרים שפתינו (הושע יד,ג), והיא על א' משני פנים: או דנאמר נהי שאין אנו מצפים להקריב היום עוד זה הקרבן והוא נמנע במציאות להקריבו עוד היום, כיון שלא נבנה עתה כבר בהמ"ק, מ"מ אנו אומרים כל הפרשיות מדמין בנפשינו כאלו הוא כבר נבנה מאתמול, ויהי' נא אמרינו לרצון כאלו

שלמה בניי, ושם הי' זה בידי אדם, הרי מוכח שהפירוש הוא שהקב"ה יזכהו שיוכל לבנות חומות ירושלים וכו' וא"כ גם במזבח חדש וכו' תכין יש לפרש כן. וע"ד דכתיב (תהלים קכז,א) "אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו וגו'".

⁴³ ראה בענין זה בלקוטי שיחות חכ"ב עמ' 198 בהשיחה אודות ברכת החמה, ושם בעמ' 251, ולעיל ריש סי' כא.

ב' דינים
לפני
העבודה
בכלי
המקדש:
קידוש
וחינוך

ה. **והנה** כתב הרמב"ם בהל' כלי המקדש (פ"ד הי"ב) "וממנין כ"ג הוא ראש לכל הכהנים, ומושחין אותו בשמן המשחה, ומלבישין אותו בגדי כהונה גדולה שנאמר (ויקרא כא,י) והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק וגו', ואם אין שם שמן המשחה מרבין אותו בכגדי כהונה גדולה בלבד

כל הכלים שעשה משה – משיחתן מקדשתן, מכאן ואילך – עבודתן מחנכת. הכא נמי – עבודתו מחנכתו, הרי מוכח מהגמ' דקדושת כהן גדול דומה לקדושת כלים, ולפי"ז י"ל עד"ז גם בנוגע לחנוכת המזבח והכלים שישנם בזה ב' דינים, הא' הוא לקדשם בקדושת כלי שרת, והב' הא דאמרינן (מנחות מט, א, ורמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"ג ה"א) ש"אין מחנכין את מזבח הזהב אלא בקטורת של בין הערבים, ולא מזבח העולה אלא בתמיד של שחר (שם פ"א ה"ב), ולא את השולחן אלא בלחם הפנים בשבת (שם פ"ה ה"ג), ולא את המנורה אלא בהדלקת שבעה נרותיה בין הערבים (שם פ"ג ה"א), די"ל שאין זה דוקא כדי לקדשם בקדושת כלי שרת, אלא שמצוה לחנכם ע"י קרבנות אלו, וראי' לזה שהרי המזבחות שבמשכן וכו' כבר נמשחו ונתקדשו בשמן המשחה ע"י משה רבינו, וכבר חלה עליהם קדושת כלי שרת ע"י משיחה, ומ"מ מצוה לחנכם ע"י עבודות אלו, הרי דדין חינוך הוא דין כפ"ע, אלא דאח"כ כשלא הי' עוד שמן המשחה כאשר עבודתם מחנכתם (כדאיתא ביומא יב, ב, וברמב"ם הל' כלי המקדש פ"א ה"ב) הנה שם עבודתם פועלת עליהם גם קדושת כלי שרת⁴⁴, אבל גם באופן שאי"צ לקדשם אכתי יש שם הדין שיתחנכו ע"י קרבנות אלו דוקא, ועי' גם בס' 'נתיבות הקודש' מנחות נ, א. (בד"ה שאין מחנכין) שהביא כן בשם הגרי"ז שיש תרי עניני חינוך הא' לקדשה בקדושת כלי שרת והב' התחלת העבודה עיי"ש.

שנאמר (שם) אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו ללבוש את הבגדים, כשם שמתרבה בשמן המשחה כך מתרבה בבגדים וכו' ושם פ"ה ה"ז כתב: "כהן שלא עבד עדיין מימיו שמנוהו כ"ג ה"ז מביא עשירית האיפה ועובדה בידו בתחלה כשאר חינוך כל כהן הדיוט ואח"כ מקריב עשירית האיפה שנייה שהיא חינוך כ"ג, ואח"כ מקריב עשירית האיפה שלישית שהיא חביתי כ"ג שמקריב בכל יום כמו שיתבאר ומעשה שלשתן שוה הוא", הרי מוכח מזה שישנם בכהן גדול המתקדש ב' דינים שונים: א) משיחה או ריבוי בגדים שזה פועל עליו קדושת כהן גדול. ב) הקרבת עשירית האיפה וכו' שזהו דין שצריך להתחנך לעבודה על ידם, וי"ל דזה אינו שייך לדין קדושה.

וענין החינוך הוא שיתחיל עבודתו ע"י דברים אלו, וכמ"ש הרמב"ם בפירושו למשנה מנחות פ"ד, מ"ד: "וענין חנוך הרגל .. ולשון החינוך שם מושאל בדברים האלה לתחילת המעשים, לפי שזה הכלי מרגילים אותו בעבודה; דרך דומיא לאדם בתחילת שמלמדים אותו שום חכמה או שום מדה להרגיל עצמו בה עד שתהא קבועה בו", ועד"ז איתא בלקוטי שיחות חכ"ו פ' פקודי ג' עמ' 292 דחינוך הוא לשון התחלה ומציין בהערות לפיהמ"ש הנ"ל, ולפירש"י לך יד, שופטים כה, ועוד.

וביומא יב, ב, איתא: "רב פפא אמר עבודתו מחנכתו. מי לא תניא:

44. וראה בכ"ז באוצר הספרא להגר"מ זעמבא הי"ד משנה ו' אות יג, ובאנציקלופדיה תלמודית כרך טז ערך "חנוך כלי המקדש" ושם עמ' רו, ובכרך ב' עמ' שכא [ערך "באים כאחד"] הובא שהכלי מתקדש קדושת הגוף על ידי המנחה הניתנת לתוכה, והמנחה מתקדשת קדושת הגוף על ידי הכלי, וכאחד הם קדושים ומתקדשים. ובהערה 17 הביא שכן הוא בירושלמי מגילה פ"ג ה"א עיי"ש.

טומאה לא
הותרה
בציבור גבי
חינוך רק
בחינוך
הפועל גם
קידוש

חדשה של עץ וכו' וא"כ בנוגע להמנורה שהיתה חדשה לגמרי והוצרכה להתקדש בקדושת כלי שרת, ודאי הי' בזה הדין דעבודתן מחנכתן וגם נתקדש אז בקדושת כלי שרת, נוכפי שהובא לעיל ממתניתין דמנחות וכ"כ הרמב"ם בהל' תמידין ומוספין פ"ג הי"א "ואין מחנכין את המנורה אלא בהדלקת שבעה נרותיה בין הערבים" א"כ בזה שפיר שייך לתרץ דלא שייך ההיתר דטומאה הותרה.

ועפ"ז יש ליישב מה שהקשה ב'אמבואה דספרי' שם ממה שכתב הזית רענן לרבינו המגן אברהם פ' שמיני שכתב דאף דשולחן ומנורה נטמאו באוהל המת במיתת נדב ואביהו, מ"מ היו מסדרין על השלחן לחם הפנים וכן הדליקו את המנורה משום דטומאה הותרה בציבור עיי"ש, וזה הי' בשמיני למילואים כשחינוכו את השולחן והמנורה, הרי מוכח דגם בחינוך אמרינן דטומאה הותרה בציבור עיי"ש, ועי' גם ב'מכתבי תורה' שם שהקשה מספרי פ' נשא (ע"ה פ' במדבר ז, יז) זה קרבן נחשון בן עמינדב: זה דוחה את השבת ואת הטומאה ואין היחיד דוחה את השבת ואת הטומאה⁴⁵, והקשה הרי קרבנות אלו היו לחנוכת המשכן, ובחינוך לא אמרינן דטומאה הותרה בציבור? ולהנ"ל י"ל דכיון שכבר חל עליהן מקודם קדושתם ע"י שמן המשחה, ומעתה הוצרכו רק חינוך בלבד בזה שפיר אמרינן טומאה הותרה בציבור ועוד יל"ע.

ו. **והנה** בלקוטי שיחות חכ"א שם כשהביא תירוץ הנ"ל לגבי חנוכה — דחינוך שאני דלא אמרינן בהם טומאה הותרה בציבור — כתב, שזהו ע"ד שביארו במפרשים אחרים לגבי נס השמן דחנוכה — שלא הי' שייך אז הדין ד"טומאה הותרה בציבור", כיון שאז הוצרכו לחנך המקדש מחדש, ובעשיית קדושה חדשה לא אמרינן דטומאה הותרה וכו' עכ"ד. דממה דקאמר "ובעשיית קדושה חדשה", יש לומר דזה קאי רק על חינוך כזה שצריך לפעול קדושה, דבזה אמרינן דאי אפשר להמשיך קדושה בטומאה אף אם הותרה בציבור כיון דהוה דבר והיפוכו, אבל באופן שצריך רק עבודה זו משום מצות חינוך גרידא, י"ל דבזה שפיר שייך לומר טומאה הותרה בציבור.

אלא דלכאורה יש להקשות ע"ז ממ"ש בלקוטי שיחות חכ"א (עמ' 449 ועמ' 633) לגבי חנוכת המזבח דחנוכה וזלה"ק: ומה שהקשו דקדושה הקודמת לא בטלה וא"צ חינוך⁴⁵ — י"ל דאין כאן הכוונה כבדין עבודתן מחנכתן (שבועות טו, א) כ"א כפשוטו — התחלה לאחר הפסק ארוך ולאחרי שפינו וטיהרו וכו' עכלה"ק, ומ"מ הביא בחלק כ"א כנ"ל התירוץ דבנרות חנוכה לא שייך ההיתר דטומאה הותרה בציבור, הרי מוכח שזה אינו דין בקדושה דוקא, וגם אפילו לא בגדר דעבודתן מחנכתן, אלא אפילו בהתחלה סתם ליכא ההיתר דטומאה הותרה וכו'?

ואפשר לומר שאין כאן שום סתירה, דהרי בנוגע להמנורה איתא בר"ה כד, ב, וע"ז מג, א, ועוד, דבית חשמונאי עשו מנורה

ו. **והנה** איתא בסוטה ט, א: "משנבנה מקדש ראשון, נגזו אהל מועד, קרשיו, קרסיו ובריחיו ועמודיו ואדניו", ונת'

חינוך מחב
שעשה משה
כשיחזור
לעת"ל

45. ועד"ז הקשה ג"כ ברד"ה זאת חנוכת תר"ם (תורת שמואל — ספר המאמרים תר"ם ח"א עמ' ל-לא) וראה שם ספ"ט (שם עמ' מט-נ).

46. ראה ללקוטי שיחות חכ"א פ' נשא שיחה א' בענין זה.

בשיחת קודש פ' צו שבת הגדול תש"מ אות כד ואילך (שיחות קודש תש"מ ח"ב עמ' 630) משום דמעשה משה נצחיים המה, ולעת"ל יתגלו בשלימות בכל הפרטים, וזהו ע"ד המבואר בפרקי דר"א (פ' נא) ובילקוט שמעוני יחזקאל (רמז שפ"ג ד"ה ובבוא עם): "ושערים שטבעו בארץ עתידים לעלות ולהתחדש כאו"א במקומו".

ועי' בס' 'חידושים וביאורים בהל' בית הבחירה' (עמ' ק) שכתב וזלה"ק: אמרו חז"ל משנבנה מקדש ראשון נגזו אוהל מועד קרשיו קרסיו ובריחיו ועמודיו ואדניו, ולכאורה פי' דרק המשכן עצמו בכל פרטיו נגזו ולא הכלים, ומוכרח הוא בלאה"כ דהרי מנורה והשלחן וכו' דמשה היו במקדש ולא נגזו, אבל באבות דר"נ [פמ"א, יב]: דברים העשויין וגנוזין אלו הן אהל מועד וכלים שבו וארון שבו כו', ובמכילתא (יתרו, בחודש פרשה יא ד"ה מזבח החממה) בנוגע למזבח הנחושת "ביום שנבנה זה (מזבח של שלמה) נגזו זה" וכן מפורש ברש"י מלכים ב (טז, יד): "אי אפשר לומר מזבח הנחשת שעשה משה שהרי נגזו", וברש"י מלכים א (ו, כ): "ויצף מזבח ארז — הוא מזבח הקטרת ותמיה אני ושל משה למה נגזו" דמזבח הזהב של משה נגזו וכו'. ובכל אופן מדרשות חלוקות בכמה פרטים וארון יוכיח עכ"ל. וראה לקוטי שיחות חט"ז עמ' 466 דנקט שם שכן הוא בכלי המשכן.

וא"כ לפי דעה זו דלעת"ל יוחזר המזבח שעשה משה, ומזבח זה הרי כבר

נתקדש בקדושת שמן המשחה, י"ל שיהיו צריכים רק חינוך מצד המצוה בלבד, כיון שהי' הפסק גדול ע"י גניזתו שלא היו משתמשים בו, ולכן שפיר שייך בזה הדין דטומאה הותרה בציבור.

המחבר

וכבר שקו"ט הרבה באחרונים כמזבח שנפגם וחזרו ותיקנוהו אי בעינן חינוך חדש⁴⁷, מיהו אפילו אי נימא דשם בנפגם אין צריך אפ"ל דזהו משום שבידו לתקנו ולהשתמש בו בכל שעה ולכן לא נחשב למזבח חדש, אבל בנדו"ד שלא היתה אפשרות כלל להשתמש בו ה"ז נידון כמזבח חדש ויל"ע.

ח. עוד י"ל דגם בכלים חדשים לעת"ל א"ש, וזהו ע"פ מ"ש לעיל סי' כ, דבהוריות יא, ב איתא: "ת"ר: שמן המשחה שעשה משה במדבר .. וממנו היה נמשח משכן וכליו אהרן ובניו כל שבעת ימי המלואים, וכולו קיים לעתיד לבוא, שנאמר: (שמות ל, לא) שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם", וכן הוא בכריתות ה, ב, הובא גם בפירש"י שם עה"פ לדרתיכם: "מכאן למדו רבותינו לומר שכולו קיים לעתיד לבא", ולפי מ"ש בשו"ת 'שואל ומשיב' (מהד"ק ח"ג סימן מב) דהא דלדורות עבודתן מחנכתן היינו משום דתורה אמרה שאף שלא יהי' להם שמן המשחה יהי' עבודתו מחנכתו, אבל כל שנזדמן להם שמן המשחה פשיטא דהי' מושחין בשמן המשחה עיי"ש, שלפי דבריו מובן דלעת"ל שיהי' להם שמן המשחה ודאי ימשחו הכלים בשמן המשחה.

משיחת כלים בשמן המשחה לעת"ל על ידי משה

47. ראה מנ"ח מצוה תא אות י' שנסתפק בזה, ועי' בהערת הגר"י פערלא שם, ובחי' הרדב"ז הל' תמידין ומוספין פ"א הי"ב ומדייק מהרמב"ם דאין צריך עיי"ש, ובס' תורת הקודש ח"א סי' י"ג האריך בזה והביא דבאור גדול משניות יומא פ"ח סב"ל דצריך, וכן משמע מאור החיים פ' בהעלותך עיי"ש, וראה גם בהערת הגר"א סופר ז"ל מאירי תענית יז, ב, (הערה 1) שנסתפק בזה, ובדעת משה הנ"ל הוכיח דאין צריך.

אדמו"ר (ס' תורת מנחם — התוועדויות תשמ"ז ח"ג עמ' 486) אודות קרבנות התשלומין דחגה"ש ששייך להקריבם בשנה זו ממש, ואמר דנשאלת שאלה בנוגע לטהרה דהרי כולנו טמאי מתים וצריך הזאה ג' וז' וא"כ עד שיוגמר הטהרה כבר נגמרו ימי התשלומין? ומבאר שם עפ"י הגמ' יומא ה,ב, דכשיבנה ביהמ"ק יהיו משה ואהרן עמהם, (ועד"ז שאר צדיקים) ולא מצינו בהם שיצטרכו הזאה ג' וז' ומשמע שהם יהיו מוכנים מיד עיי"ש, ונת' שם בהספר ח"א ע"פ מ"ש האחרונים דצדיקים שמתו אין מטמאין עיי"ש, א"כ יוצא מזה דמה שיעשה ע"י אהרן עצמו יהי בטהרה גמורה ולא מצד טומאה הותרה וכו', ובעינן להדין דטומאה הותרה רק במה שיצטרך להיעשות ע"י שאר הכהנים, ויש גם נפק"מ לענין קרבן יחיד, דאי משום דטומאה הותרה ה"ז רק בקרבן ציבור כמ"ש התוס', משא"כ כשהוא בטהרה גמורה.

ונת' שם שיש מקום לומר דאמרה התורה דקידוש כלים בשמן המשחה תלוי במשה רבינו, דרק אם נתקדשו ע"י משה רבינו צ"ל ע"י שמן המשחה, אבל בדורות אח"כ שלא נתקדשו ע"י משה רבינו עבודתם מתנכת, ולפי"ז י"ל גם בנוגע ללעת"ל דמבואר ביומא ה,ב, "כיצד מלבישין לעתיד לבוא? לעתיד לבא נמי — לכשיבואו אהרן ובניו ומשה עמהם", וכן כתבו התוס' פסחים קיד,ב, (בד"ה אחד) "וכשיבנה משה ואהרן יהא עמנו", א"כ י"ל שקידוש כלים החדשים יהי ע"י משה רבינו וכמילא יתקדשו ע"י שמן המשחה עיי"ש לעיל בארוכה, דלפי"ז א"ש ג"כ שקידוש המזבח והכלים יהי ע"י משה רבינו, ואח"כ יצטרכו רק לחנכם בלבד מצד סדר החינוך, ושפיר שייך בזה הדין דטומאה הותרה בציבור.

ויש' להוסיף ע"פ מה שנת' בחלק א' (סי' כב) דהנה שם הובא דברי כ"ק

אוצר החכמה

סימן כג

סדר חינוך המזכחות בבנין ביהמ"ק השלישי

חדש שעדיין לא קרב עליו כלום לא יקריבו עליו תחלה בין הערבים, שאין מחנכין מזבח העולה אלא בתמיד של שחר, [שנאמר: (במדבר כח,ד) ואת הכבש השני תעשה בין הערבים, ודרשו: שני בין הערבים ולא ראשון

א. כתב הרמב"ם בהל' תמידין ומוספין (פ"א הל' יב): "טעו או שגגו אפילו הזידו ולא הקריבו תמיד של שחר יקריבו תמיד של בין הערבים, במה דברים אמורים בשנתחנך המזבח, אבל היה מזבח

אין מחנכין
מזבח החיצון
אלא בתמיד
של שחר

בין הערבים, לפיכך אם לא הקריבו עליו כבש בבוקר לא יקריבו בין הערבים שדוקא אם "את הכבש אחד תעשה בבקר" הוכשר השני להיקרב בין הערבים], ושם (פ"ג ה"א) כתב: "מצות עשה להקטיר הקטורת על מזבח הזהב שבהיכל פעמים בכל יום בבקר ובין הערבים שנאמר (שמות לז) והקטיר עליו אהרן קטורת סמים, לא הקטירו בבקר יקטירנו בין הערבים אפילו היו מזידין, ואין מחנכין מזבח הזהב אלא בקטורת של בין הערבים", [שכשם שהמנורה מתחנכת בערב, כך מזבח הזהב מתחנך בערב, שנאמר: (שם, ח) ובהעלת אהרן את הנרת בין הערבים יקטירנה⁴⁸] ומקור כ"ז הוא במתניתין מנחות מט, א, ובגמ' שם נ, א, עיי"ש.

ולפי"ז נראה אשר לעת"ל כשיבנה ביהמ"ק ב"ב, הנה אם יבנה המזבח בבוקר, יקריבו תמיד של שחר, אבל לא יוכלו עדיין להקטיר קטורת של שחרית במזבח הזהב, ואח"כ בבין הערביים יחנכו אותו בקטורת של בין הערביים, ואם יבנה המזבח אחר חצות היום – שיוכלו להטיב ולהדליק הנרות – יקטירו קטורת בין הערביים במזבח הזהב, אבל לא יקריבו תמיד של בין הערביים על מזבח החיצון כיון שאין מחנכין את מזבח החיצון אלא בתמיד של שחר⁴⁹.

ב. ולפי"ז לכאורה צריך להבין מ"ש בחי' החת"ס על מסכת תמיד (נדפס בסוף ס' המאירי שם, ובסו"ס חי' חת"ס על מסכת גיטין) לאחר שכתב דלעת"ל לא יאמרו הלויים אותן השירות שהיו אומרים בבית המקדש אלא שירות חדשות וז"ל:

דברי החת"ס שבבנין ביהמ"ק אפשר להקריב תמיד של בין הערביים מיד

ובזה נ"ל ליישב ג"כ קושיית תשובת אלשיך (שו"ת אלשיך סי' קל"ח) שהובא במג"א סוף סי' קל"ב (סקל"ד) על שאין אומרים שירים בתפלת המנחה, ואמאי הלא בביהמ"ק היו אומרים גם במנחה כדמוכח מהא דנתקלקלו הלויים בשיר (ר"ה ל, ב)?

"ונלפענ"ד ליישב בהקדם דאנו אומרים פ' הקרבנות משום ונשלמה

פרים שפתינו והיא על א' משני פנים: או דנאמר נהי שאין אנו מצפים להקריב היום עוד זה הקרבן והוא נמנע במציאות להקריבו עוד היום, כיון שלא נבנה עתה כבר בהמ"ק, מ"מ אנו אומרים כל הפרשיות מדמין בנפשינו כאלו הוא כבר נבנה מאתמול, ויהי' נא אמרינו לרצון כאלו אנו עומדים עתה בתוכו ומקריבים בו. והשני הוא כוונה יותר טובה ומעולה שבאמירה זו אנו משתוקקים ומצפים שעוד היום בירושלים לעמוד ויבנה בהמ"ק, כפירש"י במס' ר"ה (ל, א, ד"ה לא צריכא) שלעת"ל יהיו בנוי כמו רגע יורד בנוי מן השמים ומשוכלל, וידוע כי אין המזבח הפנימי מתחנך אלא בתמיד של בין הערבים, שא"א להקטיר עליו קטורת כ"א בהטיבו הנרות וצריך שתהי' מנורה דולקת בין הערבים תחלה, והא"ש דבבקר ע"כ אנו קוראים בפרשיות על הכוונה ראשונה, דא"נ יבנה היום מ"מ א"א לעבוד היום עבודת שחר שלימה, שהרי א"א לחנך מזבח הפנימי כ"א בקטורת ומנורה בנרות, וא"א לכווין כאשר הוא בנוי ועומד מאז, ע"כ אנו אומרים גם השירה שהי' אומרים אז, משא"כ בערב אנו רוצים שיבנה היום ונזכה לעשותו כאשר

48. וראה בכ"ז בפרטיות באנציקלופדיה תלמודית כרך טז עמ' רב והלאה.

49. אבל ראה בס' הקודם דיש דסב"ל דהמזבח דלעת"ל אי"צ חינוך כלל.

כיון דאיבני סמוך לשקיעת החמה, א"כ אי אפשר תו להקריב תמיד של שחר, ואמרינן דאין מחנכין את המזבח אלא בתמיד של שחר, נמצא דאי אפשר להקריב כלל על המזבח עד למחר, א"כ אין הבנין דוחה יו"ט אפילו אם מזבח הוא מכשירי קרבן, דזה דמכשירי קרבן דוחה יו"ט הוא רק מכשירי קרבן של יו"ט עצמו, אבל כאן דאי אפשר להקריב עליו עד למחר איך דוחה יו"ט?

ומתריץ דהא דאי אפשר להקריב קרבנות קודם תמיד של שחר הוא רק במקום דאפשר להקריב תמיד של שחר, אבל היכא דלא אפשר מותר להקריב שאר קרבנות. ומביא ראי' מערכין יא,ב, דהקריבו עולת נדבה בשעת החורבן, ומקשינן התם ב"ז בתמוז בטל התמיד מפני שלא הי' להם כבשים? ומתריצין דבן בקר בעלמא איתרמי ליה והקריבוהו עולת נדבה, ומוכח מזה דאע"ג שלא קרב התמיד שלא הי' להם כבשים הי' מותר להקריב עולת נדבה, וכן מוכח במנחות מט,א, דהיכא דאי אפשר להקריב התמיד משום חסרון כבשים מקריבין קרבן מוסף, א"כ אם יבנה ביהמ"ק סמוך לשקיעת החמה כיון דאי אפשר להקריב התמיד יהי' מותר להקריב המוספין עיי"ש⁵⁰.

זכינו לסדרו, ע"כ אין אנו אומרים בו השיר שלא לקלקל כוונותינו, שהרי לעת"ל לא יאמר השיר ההוא וק"ל, עכ"ל החת"ס.

ולפי המבואר לעיל הרי גם בערב אי אפשר לעבוד עבודת הערב שלימה, כיון שלא יקריבו קרבן תמיד של בה"ע, וכן לא יעשו גם שאר העבודות על מזבח החיצון, כמו ניסוך היין שאז אומרים הלויים שירה, וא"כ למה עכשיו בערב בתפלת המנחה אין אנו אומרים השירה שהיו אומרים בביהמ"ק דמאי שנא מבבוקר?⁵⁰

ג. ואפ"ל בזה, דהנה בס' 'מקדש דוד' סי' א' אות א' הקשה בהא דאיתא בסוכה מא,א, דתיקן רבי יוחנן בן זכאי ושיהא יום הנף כולו אסור, מאי טעמא? מהרה יבנה בית המקדש, ויאמרו: אשתקד מי לא אכלנו בהאיר מזרח — השתא נמי ניכול. ואינהו לא ידעי דאשתקד דלא הוה בית המקדש — האיר מזרח התיר, השתא דאיכא בית המקדש — עומר מתיר. — דאיבני אימת? אילימא דאיבני בשיתסר — הרי התיר האיר מזרח, וכו' אלא דאיבני בחמיסר סמוך לשקיעת החמה וכו' עיי"ש, והקשה — על גירסא זו — איך קאמר דאיבני בחמיסר לפני שקיעת החמה, הלא

הקרבנות קרבנות לפני תמיד של בין הערביים כשאי אפשר להקריב של שחר

50. וראה בס' 'מקדש מלך' להגרצ"פ פראנק עמ' קנה (טור מלכה) שהביא בשם הרשל"א, דעפ"ז דאין מחנכין את המזבח החיצון אלא בתמיד של שחר יש ליישב הא דכתב הטור (או"ח סי' קכ) דנוהגין בספרד שלא לומר רצה במנחה (ובשו"ת הרשב"א כתב דלא מצא טעם לדבריהם) ולפי הנ"ל יש טעם הגון למנהג זה, דכיון דאין מחנכין את המזבח העולה אלא בתמיד של שחר, א"כ אם יבנה ביהמ"ק באמצע היום, ע"כ דא"א להקריב באותו יום כלל, ומשום הכי אין אומרים אז והשב את העבודה, ומתחילין רק מאשי ישראל, ותירץ עפ"ז גם דברי הב"י בהל' יוהכ"פ סי' תרכ"ב דאין לומר במנחה 'על התורה ועל העבודה' דכבר פסקה העבודה של שחר, ולכאורה תמוה דהא התחלת תמיד של בין הערביים הוה בזמן מנחה שהוא נתקן כנגדה, אלא דצ"ל כנ"ל עכ"ר, ויל"ע מהך דערכין יב,א, בהא שנסתפקו אם נכסים הבאים בפני עצמן טעונין שיר או לא.

51. ומתורץ בזה גם מה שהקשה בס' 'עמק סוכות' שם בהא דקאמר (סוכה מא,א) "אלא דאיבני בחמיסר מחצות היום ולהלן תשתרי", והקשה דכיון שאין מחנכין את המזבח אלא בתמיד של שחר ומבואר בתוס' (שם מב,א, ד"ה שאינו) דאם לא ביקרו את התמיד ה"ז פסול אפילו נמצא תם. והרי כל זמן שלא

ולפי זה יש לתרץ גם קושיא הידועה שהקשה בס' 'גבורת ארי' בתענית יז,א, דאיתא שם דכהן המכיר משמרתו וכו' אסור לשנות יין כל אותו היום משום מהרה יבנה בית המקדש, והקשה אמאי אסור כל היום משום הכי, הא תנן בפרק ד' דמנחות (דף מט,א) אין מחנכין את מזבח העולה אלא בתמיד של שחר, והא תמיד של שחר אינו קרב אלא לרבי יהודה עד ארבע שעות ולרבנן עד חצות ותו לא כדאמרינן ריש פרק ד' דברכות (דף כו,ב), ואם כן לר"י לאחר ד' שעות ביום, ולרבנן לאחר חצות היום, יהא מותרין הכהנים לשנות יין בזמן הזה, דהא אפילו יבנה בית המקדש בו ביום לאחר זמן הקרבת תמיד של שחר, בטלה עבודה ביום זה לגמרי, דאי אפשר להקריב בו ביום שום קרבן ע"ג המזבח כיון דעדיין לא נתחנך בתמיד של שחר? ותירץ דאכתי יש עבודת הקטורת בין הערביים עיי"ש, אמנם לפי הנ"ל ניחא, דהרי בכה"ג שנבנה אז ביהמ"ק הרי מותר להקריב גם כמזבח החיצון קרבנות נדבה⁵².

ויש להוסיף בזה, דלשון הרמב"ם הנ"ל הוא שאין להקריב בתחילה קרבן תמיד של בין הערביים כ"שעדיין לא קרב

נבנה ביהמ"ק מסתמא לא ביקרו את הכבשים, ונמצא דאי אפשר להקריב מיד קרבן תמיד, וא"כ גם קרבן העומר לא יוכלו להקריב ואיך קאמר הגמ' דמחצות היום תשתרי שכבר הקריבו קרבן העומר? ותירץ דבנין ביהמ"ק יהי אחר ביאת משיח, ומאז יבקרו כבשים בכל יום כיון שיחכו בכל יום לביהמ"ק עיי"ש, ולהנ"ל ניחא, כיון דבדאי אפשר יכולים להקריב קרבן אחר על המזבח.

העירני על זה הרה"ח וכו' הרב מרדכי שי' פרקש בדבר זה דיברו גדולי עולם, ודעתם חלוקה. לדעת ה'אור החיים' אם אין לו קרבן תמיד אכן יבטלו שאר הקרבנות של אותו היום. ובוזה פירש (ויקרא ו, ב) מש"כ בקרבן עולה צו את אהרן ורש"י מביא מאמר רבי שמעון ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש חסרון כיס, ומפרש האו"ח "עוד נראה כי חסרון כיס הוא, לצד שמצות עולת תמיד עשה בה הכתוב דבר גדול דכתיב (שם,ה) ובער עליה הכהן וגו' וערך עליה העולה, ותנו רבנן בתורת כהנים (צו, פרק ב,י) מגין שלא יהיה דבר קודם לתמיד של שחר, ת"ל עלי' העולה, ע"כ. ותניא בתוספתא דפסחים (פ"ד,ה"ב) כל הקדשים שהקריבן קודם לתמיד של שחר וכו' פסולים, הא למדת אם אין עולה כל הנעשה קודם לה פסול, ומזה ישתלשלו דברים רבים שיש בהם חסרון כיס", עיי"ש כמה דוגמאות לחסרון כיס ומביא ג"כ הגמ' (ב"ק פב, ב) שהיו משלשלין להם קופה מלאה דינרי זהב בעד כבש אחד, "ואין לך חסרון כיס גדול מזה, ואולי שאם לא היה העיכוב הנזכר לא היו נותנים כל הפלגה בכבש אחד בכל יום ובפרט מנכסי גבוה". הרי מבואר דעתו שאכן אי אפשר להקריב הקרבנות עד שמקריבים קרבן תמיד.

ובכלי חמדה פר' צו הקשה על האו"ח כמה קושיות וגם על מש"כ שלא נוכל לעשות שום עבודה במקדש כשאין כבשים לתמיד, מקשה הכל"ח מכ"מ, ומסיים "ותראה שלא עלה על דעת אדם לומר שאם לא יהי' כבשים לתמיד שיהי' אסור להקריב שאר קרבנות, ואדרבה ברור ופשוט להיפך דתמיד אינו מעכב שום קרבן, ואם ליכא תמידין מבוקרין לדעת הפוסקים דביקור מעכב בתמיד בודאי מקריבין לכתחילה נדרים ונדבות וכל הקרבנות שצריכין להקריב במקדש", ולהוסיף שהשפת אמת (זבחים פט, א בתוס' ד"ה כל התדיר) גם לומר בפשטות דמטעם עולה ראשונה צריכין להמתין עד שיביאו כבש לתמיד, וכותב "מיהו אם כל היום לא נמצא כבש אפשר דלא שייך טעם עולה ראשונה ג"כ והוי כמו דיעבד, רק אם יבואו עוד כבשים ועדיין אינן לפנינו ע"ז צריכין קרא דעולה ראשונה כנ"ל". הרי דס"ל לשפ"א לא כאו"ח הנ"ל, ובדיעבד כשלא הקריבו תמיד מותר להקריב שאר הקרבנות. בשפ"א שם ישנה הגה"ה המקדש דוד, דמוכח מכ"ז דאין הקרבת התמיד מעכב שאר הקרבנות, והוא רק דין בקדימה, וכשא"א כגון שנבנה ביהמ"ק אחר חצות היום אכן יקריבו שאר הקרבנות. עכ"ד.

שחר דוקא, אינו אלא כשכבר הי' החיוב בבוקר, אלא שלא הקריבו אם טעו או שגגו כו' ויל"ע].

וזה דומה להמבואר בלקוטי שיחות חלק ל"ב פ' אמור"ב (ועי' גם לקוטי שיחות ח"ז פ' צו"ב) בנוגע להדין דאין מביאין מנחות מתבואה חדשה עד שיקריבו שתי הלחם (מנחות סח,ב) שיש להסתפק אם הפירוש הוא דשתי הלחם הוא ה"מתיר" תבואה חדשה על המזבח, או דאינו בגדר "מתיר", אלא דאמרה התורה דמנחת שתי הלחם צריך להיות מנחה חדשה, ומחמת זה אסור להביא מקודם מנחה מתבואה חדשה דאז גורם ששתי הלחם לא יהיו מנחה חדשה, אבל אין בזה איסור מצ"ע, ומבאר נפק"מ בהלכה אם כבר הביאו לפני שתי הלחם מנחה מתבואה חדשה, אם יש איסור להביא עוד מנחות מתבואה חדשה, דלפי אופן הא' ודאי אסור כיון דסו"ס עדיין לא "הותרו", משא"כ לפי אופן הב' מותר, כיון דבכל אופן לא יהי' שתי הלחם מתבואה חדשה, א"כ לא שייך לאסור להביא עוד מתבואה חדשה עיי"ש, ועד"ז י"ל הכא שאין הפירוש דלא הוי מזבח עד שיקריבו עליו תמיד של שחר, אלא דהקפידה התורה דתמיד של שחר יהי' הראשון, אבל באופן שכבר הקריבו קרבן אחר שוב אפשר להקריב גם תמיד של בין הערביים.

ובם' תורת מנחם — התוועדויות תשמ"ח (כרך ב' עמ' 544) אמר הרבי וזלה"ק: מכיון שמשית צדקנו יכול לבוא תומ"י ממש, ותומ"י יורד ביהמ"ק השלישי שכבר בנוי ומשוכלל הרי יכולים עוד להספיק ולהקריב קרבן תמיד של בין הערביים דיום זה ועאכו"כ בנוגע להדלקת המנורה שאין מחנכין את המנורה אלא

עליו כלום" הרי מבואר בלשונו דדין זה הוא רק שאין לחנך את המזבח בתמיד של בין הערביים אם עדיין לא הקריבו עליו כלל, אבל אם כבר הקריבו עליו קרבנות אחרים — כמו לדוגמא קרבן מוסף או קרבן נדבה — שוב מקריבים אח"כ גם קרבן תמיד של בין הערביים, ולפי"ז יוצא דאם יבנה בהמ"ק אחרי חצות היום שלא היו יכולים להקריב עליו תמיד של שחר, יכולים להקריב קרבן נדבה וכו' ואח"כ להקריב גם קרבן תמיד של בין הערביים, וא"כ מתורצים דברי החת"ס דבנוגע לעבודת ערב שפיר אפשר שיהי' עבודה שלימה ושיר חדש וכו'.

וראה בס' 'תורת הקודש' ח"א סי' מ', ובס' 'כנסת הראשונים' מנחות שם (אות סז) שחקרו בהך דינא דאין מחנכים את המזבח אלא בתמיד של שחר, אם הוא דין בהמזבח שהמזבח צריך להיות מחונך רק בתמיד של שחר, או הוא דין במצוות קרבן תמיד, דאמרה התורה דתמיד של שחר צריך להיות הראשון על מזבח החדש ולא תמיד של בין הערביים, ומוכיח כאופן הב', דאי נימא שהוא דין בהמזבח הי' לו הרמב"ם להביא דין זה בהל' בית הבחירה או בהל' כלי המקדש דאיירי בדינים אלו, ומדהביאו בהל' תמידין ומוספין — הל' קרבנות — מוכח שזהו דין במצות קרבן תמיד, ולפי"ז ר"ל דכשנבנה המקדש לאחר חצות היום ובאותו היום לא הי' עדיין חובת תמיד של שחר, שוב ליכא חיוב לחנכו בתמיד של שחר אלא אפשר גם בשאר הקרבנות עיי"ש, וראה לקוטי שיחות ח"ח עמ' 99 הערה 58, [ואולי אפ"ל גם דבאופן כזה אפשר לחנכו אפילו עם תמיד של בין הערביים דלא גרע משאר קרבנות, כיון דהדין דבעינן תמיד של

אוצר החכמה

ודאי שעושים זה קודם ואין צריך עוד לחנך המזבח בתמיד של שחר, דכבר נתחנך בהקטרת הקומץ, ומעתה שפיר חיישינן [בהך דתענית] שמא יבנה ביהמ"ק ויתנכו בהקטרת הקומץ ושוב יקריבו גם תמיד של בין הערביים, וראה בס' 'שלמי שמחה' ח"ב סי' ס"ט מה דשקו"ט בדברי העולת שלמה.

ועי' בחי' הגרי"ז פ' תצוה על הפסוק "את הכבש האחד תעשה בבוקר וגו'" (שמות כט, לט) שהקשה דה"ה כתב שם "האחד", ובפ' פינחס (במדבר כח, ד) כתב "את הכבש אחד תעשה בבוקר וגו'"? ומתרץ משום דקיימ"ל במנחות מט, א, דשני תמידין אינן מעכבין זא"ז, ואם לא הקריבו כבש בבוקר יקריבו בין הערביים, אולם כ"ז הוא אחר שנתחנך המזבח, אבל קודם שנתחנך המזבח אם לא הקריבו כבש בבוקר לא יקריבו בין הערביים שאין מחנכין את המזבח אלא בתמיד של שחר, ועל כן בפ' תצוה דמיירי מענין חינוך המזבח, כתיב את הכבש האחד וכו' שהוא צריך להיות הראשון דוקא, אבל בפ' פינחס דמיירי מעיקר המצוה של תמידין כתב את הכבש אחד וגו' דבעיקר המצוה ליכא שום דינא דהתמיד של שחר צריך להיות תחלה ואח"כ תמיד של בין הערביים דאינן תלויים כלל זב"ז, והיינו דכתיב אחד ולא האחד דמשמעו הראשון עכ"ד.

ולכאורה זה סותר להמבואר לעיל דבתחילת הבנין מחנכין אותו בשירי מנחה, ושוב אין צורך לחנכו בתמיד של שחר ונמצא לפי"ז דגם בפ' תצוה לא הי' התמיד של שחר צריך להיות הראשון דוקא? אמנם לק"מ דכבר כתב בעולת שלמה, דבמשכן לא הי' צריך לקדש את

בהדלקת שבעה נרותיה בין הערביים דוקא עכלה"ק, ובשיחת שבת פ' ויקרא תשמ"ט בסופו (ספר השיחות תשמ"ט ח"א עמ' 339-340) אמר וזלה"ק: ויה"ר .. שכן תהי' לנו שמיד הן נגאלין מיד ממש .. שעוד לפני תפלת המנחה (טרם יקראו ואני אענה⁵³) יבוא משיח צדקנו .. ובמילא תהי' תפלת המנחה ביחד עם קרבן תמיד של בין הערביים .. בירושלים עיר הקודש .. ובביהמ"ק השלישי .. שירד ויתגלה למטה תומ"י ממש עכ"ל. וכבר הקשו רבים דאין שייך להקריב קרבן תמיד של בין הערביים מיד בבנין ביהמ"ק הלא אין מחנכין את מזבח החיצון אלא ע"י תמיד של שחר? ולהנ"ל ניחא, דבימות החול שייך להקריב בתחילה קרבן נדבה, וביום השבת אפשר להקריב תחילה קרבן מוסף.

ד. **ועי'** בס' 'עולת שלמה' מנחות שם שהביא קושיית גבורת ארי הנ"ל, וכתב לתרץ באופן אחר מהנ"ל, דלכאורה קשה דהרי בשבועות (טו, א) איתא דאין העזרה מתקדשת אלא בשירי מנחה ומשמע מהתוס' שם (ד"ה אין עזרה) דאינו קדוש אלא בשירי מנחה שאחר הקטרת הקומץ על המזבח עיי"ש, ולפי"ז קודם שיחנכו את המזבח בתמיד של שחר צריך להקריב המנחה דבלאו הכי אין העזרה מתקדשת וכ"ש המזבח, וא"כ כבר נתחנך המזבח בהמנחה? אלא דלא קשה מידי דהא דאמרינן דהמזבח מתחנך רק בתמיד של שחר מיירי בשכבר נתקדשה העזרה, ועכשיו עשו מזבח חדש שאין מחנכין אותו אלא בתמיד של שחר, אבל כשבנין ביהמ"ק הוא חדש וצריך לקדש העזרה בשירי מנחה,

חנוכת המזבח לעת"ל בהקדמת שירי המנחה

בביהמ"ק השלישי — אזי נבהלים וכו', אבל התורה לא נבהלת! הרי ביהמ"ק בשלישי בנוי ומשוכלל וכו' וכו' עיי"ש, וראה גם בשיחת קודש הושע"ר תשמ"ו (ספר תורת מנחם — התוועדות תשמ"ו כרך א' עמ' 331) שאמר וזלה"ק: ישנם הטוענים שדיבורים אלו הם "ווילדע רייד"! היתכן — טוענים הם — ששעות ספורות בלבד לפני אמירת תהילים (לאחרי תפלת מעריב) מכריזים שמשיח צדקנו יכול לבוא עוד לפני אמירת תהילים, כלומר בשעות הקרובות ממש? ... ולא עוד אלא שאומרים שמשיח צדקנו יכול לבוא בשעה הקרובה וכו' עכלה"ק, וכן אמר בעוד כ"מ.

ולפי מה שהובא לעיל, הן הן גם דברי החת"ס בנוגע למעשה בפועל בכל יום, שבכל יום בתפלת המנחה "אנו משתוקקים ומצפים שעוד היום בירושלים לעמוד ויבנה בהמ"ק, כפירש"י במס' ר"ה (ל,א, ד"ה לא צריכא) שלעת"ל יהיו בנוי ^{אוצר החכמה} כמו רגע יורד בנוי מן השמים ומשוכלל", ובא גם במעשה בפועל, דמשום זה אין אנו אומרים השירה שהיו אומרים בבית המקדש, "שלא לקלקל כוונותינו, שהרי לעת"ל לא יאמרו השיר ההוא".

העזרה בשירי מנחה, וכמ"ש המהרש"א בשבועות שם (טו,א, בד"ה בא"ד אבל בימי שלמה) כיון דבמשכן לא הי' קביעות מקום אלא קדושת מחיצות בלבד, וא"כ במשכן ודאי הי' הדין שאין מחנכין אותו אלא בתמיד של שחר.

וע"פ כל זה יש להעיר גם בהא דשקו"ט בהאחרונים אודות הקרבת קרבן פסח בזמן הזה, שכתב החת"ס בשו"ת יו"ד סי' רל"ו ועוד, דקרבן תמיד ודאי אי אפשר להקריב בזמן הזה שאינם באים אלא מן השקלים שנשתתפו בהם כל ישראל והשקלים אינם נוהגים רק בפני הבית כמבואר ברמב"ם הל' שקלים (פ"א ה"ח), משא"כ קרבן פסח הוא ממון יחיד עיי"ש, דלפי"ז קשה דכיון שאין מחנכין את המזבח אלא בתמיד של שחר, הלא אי אפשר להקריב גם ק"פ? ⁵⁴ ולהנ"ל ניחא.

ובדאי להוסיף בענין זה דבר נפלא, דכשאמר הרבי בכ"ג שבט תשמ"ח דיכולים להספיק עוד ביום זה להקריב תמיד של בין הערביים אמר גם דכשיהודים שומעים דיבורים כאלה — שיש אפשרות שביום זה יקריבו תמיד של בין הערביים

השירים? ובתחילה הביא לתרץ בשם אחיו ע"פ המבואר בסוכה נדב, דר"ח שחל בשבת דוחה שיר של שבת אף שתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם, כי בעינן להכירא שהוקבע ר"ח בזמנו עיי"ש, הרי חזינן מהכא דחשיבות ומעלה גדולה הי' בשיר של ר"ח

ה. **בשו"ת** 'בנין שלמה' סי' כ"א הקשה בהא דאומרים בתפלת מוסף ר"ח "ובשירי דוד עבדך הנשמעים בעירך האמורים לפני מזבחך וכו'" והלא בכל המוספין הי' השיר נאמר לפני המזבח, ומה ראו חז"ל להזכיר שיר של ר"ח יותר משאר

נוסח "שירי דוד עבדך הנשמעים בעירך" בראש חודש שחל בחול דוקא

54. וכבר שקו"ט בזה בארוכה בס' 'מקדש מלך' להגרצ"פ פראנק עמ' קמ"ח ואילך, ובס' 'המקדש וקדשיו' עמ' רפ"ה ואילך ובשו"ת 'יוסף אומץ' להחיד"א סי' ו בתשובת חתנו עיי"ש, ועוד.

דעי"ז היו יודעים בכל העיר שהוקבע ר"ח בזמנו, ולכן רק בר"ח ראו חכמים להזכיר השיר מצד חשיבות המיוחדת שיש בזה, אבל המחבר הקשה עליו דלפי"ז גם בר"ח שחל להיות בשבת הו"ל להזכיר ובשירי דוד עבדך וכו' כיון דעיקר ההודעה ה' אז בזה שדחו שירה של שבת, ולמה בנוסח התפלה דשבת ר"ח אין מזכירים זה?

והביא לתרץ בשם רבו הגאון ר' יעקב באדיק דשירי דוד קאי גם על השירה בכלי שיר, וכמ"ש (דברי הימים ב' כט, כז): "ובעת החל העולה החל שיר ה' והחצוצרות ועל ידי כלי דוד מלך ישראל", (ראה גם רש"י סוכה נא, א, "על ידי כלי דוד — אלמא: כלי דוד שיר ה' קרי ליה") ואפשר דע"י זה אמר הנשמעים בעירך, כלומר דקול השיר ה' נשמע בכל העיר, ולהכי בשבת ויו"ט שלא ניגנו בכלי שיר למ"ד דעיקר שירה בפיה לא תיקנו להזכיר השיר, ואף דלהלכה פסק הרמב"ם (פ"ג מהל' כלי המקדש ה"ו) דשיר של קרבן דוחה שבת, מ"מ י"ל דמסדרי התפלה או דסברי כמ"ד דלא דחי שבת, או דלא רצו לתקן נוסח התפלה בדבר שאינו מוסכם לכל, עכתו"ד.

ו. **והנה** לפי דברי החת"ס שהובא לעיל, כתב לתרץ בס' 'ויטע אשל' (ערכין סי' סא) קושיא הנ"ל למה רק במוסף דר"ח מזכירים השיר, משום דחלוק מוספי ר"ח ממוספי שבת ויו"ט, דבשבת ויו"ט ע"כ

אם כוונת התפילה בשבת שיבנה ביהמ"ק היום ונקריב קרבנות מיד

אין התפילה שנזכה להקריב היום הקרבן, דהא ביהמ"ק השלישי לא יבנה בשבת ויו"ט, וע"כ דהתפילה עצמה עומדת במקום הקרבנות שהקרבנו קודם החורבן, משא"כ בר"ח התפילה היא שנזכה שיבנה ביהמ"ק היום, ונקריב עולת ר"ח, ואף דבשבת ויו"ט מזכירין שנזכה להקריב לעת"ל, מ"מ כיון שהיום לא נזכה להקריב ע"כ התפילה עצמה היא כנגד הקרבנות שקודם החורבן, ומעתה י"ל דבשבת ויו"ט שהתפילה היא תחת הקרבן סגי שיאמר אחריה שיר של יום תחת השיר שהיה על הקרבן, משא"כ בר"ח שהתפילה היא שנזכה להקריב היום הקרבנות לא סגי באמירת שיר של יום, דהא לעת"ל יהא שיר חדש, וע"כ מזכירין בתפילה שנזכה לקיים גם השיר חדש שעל הקרבן עכתו"ד.

אבל ראה שיחת שבת פ' ויקרא תשמ"ט (הנ"ל) בסופו, וז"ל: ויה"ר .. שכן תהי' לנו שמיד הן נגאלין מיד ממש .. שעוד לפני תפלת המנחה (טרם יקראו ואני אענה) יבוא משיח צדקנו .. ובמילא תהי' תפלת המנחה ביחד עם קרבן תמיד של בין הערביים .. בירושלים עיר הקודש .. ובביהמ"ק השלישי ש"בנוי ומשוכלל" .. שירד ויתגלה למטה תומ"י ממש עכ"ל, (וכן איתא בכ"מ), הרי דסב"ל להרבי דגם בשבת ויו"ט אנו מצפין להקריב הקרבנות מיד, כיון שהבנין שהוא כבר בנוי ומשוכלל יורד מלמעלה, וזה אפ"ל גם בשבת, וראה לעיל סי' יח דזה שייך גם לגבי המזבח עיי"ש, ולא כהנ"ל.